

Lyman C. Wynne er død

En høvding innenfor klinisk familiepsykologi

Arne Holte

professor emeritus i psykologi

Psykiater, psykolog og professor ved University of Rochester, New York, Lyman C. Wynne er død, 83 år gammel.

NORGESVENNER: Lyman C. Wynne og konen Adele, som også var psykolog, møttes under studiene ved Harvard på midten av 1940-tallet. De ble glade i Norge, og knyttet gjennom årene mange vennskapsbånd her.

Fire frontskikkelser sto frem på 1960-tallet og la grunnlaget for det som skulle bli ettertidens familierapi (Wynne, 1988). Det var systemtenkeren Gregory Bateson, psykoanalytikerne Theodore Lidz og Nathan Ackermann, og sosialkognitivist og empiriker Lyman C. Wynne. Han var den eneste av disse som bygget på en empirisk forskningstradisjon.

Lyman Wynne var blant de første til å ta i bruk laboratorier i studier av familiesamhandling ved psykopatologi. Familie-Rorschach (Loveland, Wynne & Singer, 1963) ble utviklet som standard observasjonssituasjon, og kvadrofonske lydopptak av familiers samhandling ble tatt i bruk. Begreper

som «rubber fence» (Wynne, Ryckoff, Day & Hirsch, 1956), «pseudomutuality» (Wynne, Ryckoff, Day & Hirsch, 1958) og «egosentrisme» (Wynne & Singer, 1963) ble tidlige karakteristikk av trekk ved kommunikasjonen i familier med alvorlig patologi.

I Norge inspirerte disse undersøkelsene Rolv Blakars (1980) utvikling av «kartmetoden» og min egen «fargekonfliktmetoden» (Holte & Wichstrøm, 1990) til å studere kommunikasjonskonflikter i familier med alvorlig psykopatologi. Begge metoder ga hver for seg opphav til omfattende serier av studier av familier med ulike typer psykopatologi og flere titall hovedoppgaver ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo. Kartmetoden var også opptakten til schizofreniforskningsmiljøet som siden dannet seg rundt Bjørn Rishovd Rund (1986; Rund et al., 2004).

Lyman Wynne videreførte familiestudiene i The University of Rochester Child and Family Study (URCAFS) (Wynne, 1984). Der samlet han en elitegruppe av amerikanske psykologer og psykiatere (John Strauss, John Romano, Alfred og Clara Baldwin, Norman Garmezy, Richard Bell, Margaret Singer, Rue Cromwell) til longitudinelt å studere risikofaktorer for utvikling av alvorlig psykopatologi, særlig schizofreni. De studerte betydningen av foreldrenes psykiske lidelse, familiekommunikasjon og risikofaktorer hos barnet på barnets psykiske funksjon vurdert av både psykiater, psykolog og lærer. Indeksbarne som ble fulgt i de kommende år, var henholdsvis fire, syv og ti år gamle ved studieoppstart.

Fra 10 til 14 år senere, på slutten av 1980-tallet, ble barna undersøkt på nytt. Lars Wichstrøm og jeg innledet da vårt mangeårige samarbeid med Lyman Wynne. Takket være Lymans enestående data, kunne vi vise at ingen variabler kunne predikere utvikling av alvorlig psykopatologi og kriminalitet hos indeksbarne bedre enn kommunikasjonsmønsteret i familien (Wichstrøm, Anderson, Holte & Wynne, 1996). Det var typisk for Lyman at han var sjenerøs, stilte sine data til disposisjon og lot unge arbeidsvillige forskere fra mange land bo hjemme hos seg og familien, gjerne også låne hus og bil når familien var bortreist.

Lyman Wynne utviklet etter hvert en sterk forståelse for hvordan psykiatere og psykologer gjennom år hadde tillagt foreldre – særlig mor – skylden for deres barns psykiske sykdom. Sammen med sin kone, psykologen Adele Wynne, drev han et familierapeutisk støttetilbud for pårørende til personer med alvorlig psykisk lidelse (Wynne, 1994). Senere ble dette til The Wynne Center for Family Research, som hans familie finansierte. Senteret drev forskning på både fosterfamilier, vold mellom ektefeller, smertetilstander blant kvinner og depresjon. I anledning Lyman Wynnes bortgang sier Wynnesenterets direktør, Susan H. McDaniel, til The New York Times: «Hans største bidrag var å ta i bruk de sosiale omgivelsene som støtte og behandling ved alvorlige forstyrrelser.» Mange vil hevde at Lyman Wynnes sosialkognitive tilnærming til schizofreni (Wynne, Cromwell & Matthysses, 1978) ga mye av grunnlaget for det som i dag er moderne psykologisk behandling av schizofreni (se f.eks. Rund, 2005).

Som terapeut og forsker var Lyman Wynnes tenkning grunnleggende for formingen av American Family Therapy Academy (AFTA). Denne banebrytende organisasjonen fikk stor betydning for familierapiutviklingen også i Norge. Som veileder, brobygger og integrator mellom familierapi og somatisk medisin satte Lyman Wynne sine spor i Norge, blant annet gjennom sitt langvarige samarbeid med Wencke Seltzer og hennes familiekulturelle tilnærming til barn med somatiske tilstander ved Rikshospitalet (Seltzer, 1985a, 1985b).

Vitenskapelig vil Lyman Wynne kanskje bli husket mest for sitt trettiårige samarbeid med Pekka Tienari, Karl-Erik Wahlberg og flere i den finske adoptivstudien finansiert av National Institute of Mental Health (Tienari et al., 1985). Wynne var her sammen med Tienari ankermann for verdens mest omfattende adoptivstudie av risiko for utvikling av schizofreni der bortadopterte barn av personer

med schizofreni sammenlignes med tilsvarende som vokser opp i sitt eget biologiske miljø. Wynne og medarbeidere klarte med dette å vise at belastende sosiale omgivelser øker sannsynligheten for at antatt genetisk sårbare individer utvikler schizofreni.

Lyman C. Wynne ble født i Lake Benton, Minnesota, 27. september 1923, av fattige bønder innvandret fra Danmark. Beslutningen om å bli psykiater ble styrket etter at hans søster fikk schizofrenidiagnose og senere begikk selvmord. Disse erfaringene gav Lyman Wynnes arbeid for de nærmeste pårørende til personer med alvorlige psykiske lidelser en særlig dybde og nyansering.

Han var tross sin verdensberømmelse helt ujalte og en tvers igjennom hyggelig mann. På konferanser havnet han like gjerne i prat med oss ikke-særlig-berømte nordmenn som med «de store gutta» fra USA. Hans intellektuelle kapasitet overgikk de flestes, samtidig var han professoralt distré, hadde stor humoristisk sans, og var som veileder alltid sjenerøs med døren åpen både for studenter, kolleger, pasienter og deres pårørende.

Få forskere og klinikere innenfor psykisk helse har til de grader vært en tverrfaglig og historisk integrator som Lyman C. Wynne. Med røtter i familiesosiologi, medisin, psykiatri, psykologi og tidlig utdanning som psykoanalytiker tok han senere inn over seg både moderne systemtenkning og genetik. Dette gav seg blant annet utslag i en teori om familiesystemers utvikling (Wynne, 1984). Slik stod han til det siste med føttene solid plantet i flere kunnskapstradisjoner og med hodet høyt ragende over oss andre, alltid skuende fremover, sjenerøs, varm, frodig, iderik og nysgjerrig.

Lyman og Adele Wynne var sanne norgesvenner. Da Adele hadde fått konstatert en alvorlig kreftsykdom, valgte de etter Adeles ønske å besøke Norge på det de visste ville bli hennes siste feriereise. Adele døde i 2003. Nå har også kjempen selv, Lyman C. Wynne, forlatt oss.

Referanser

- Blakar, R. M. (1980). *Studies of familial communication and psychopathology: a social developmental approach to deviant behaviour*. Oslo: Universitetsforlaget, 1980.
- Holte, A. & Wichstrøm L. (1990). Confirmatory and disconfirmatory feedback in families of schizophrenics, pathological controls and normals. *Acta Psychiatrica Scandinavica* 81, 477–482.
- Loveland, N. T., Wynne, L. & Singer, M. T. (1963). The Family Rorschach: A new method for studying family interaction. *Family Process*, 2, 187–215.
- Rund, B. R. (1986). Communication deviances in parents of schizophrenics. *Family Process* 186, 133–147.
- Rund, B. R., Melle, I. Friis, S., Larse, T. K., Midbøe, L. J., Opjordsmoen, S., Simonsen, E., Vaglum, P. & McGlashan, T. (2004). Neurocognitive dysfunction in first-episode psychosis: Correlates with symptoms, premorbid adjustment and duration of untreated psychosis. *American Journal of Psychiatry* 161, 466–472.
- Rund, B. R. (2005). *Schizofreni*. Oslo: Hertervig forlag.
- Seltzer, W. J. (1985a). Conversion disorder in childhood and adolescence: A familial/cultural approach. Part I. *Family Systems Medicine*, 3, 261–280.
- Seltzer, W. J. (1985b). Conversion disorder in childhood and adolescence: Therapeutic issues: Part II. *Family Systems Medicine* 3, 397–416
- Tienari P., Sorri, A., Lahti, I., Naarala, M., Wahlberg, K. E., Pohjola, J. & Moring, J. (1985). Interaction of genetic and psychosocial factors in schizophrenia. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 71, 19–30.
- Wichstrøm, L., Anderson, A. M. C., Holte, A. & Wynne, L. C. (1996). Disqualifying family communication as predictor of offspring mental health and hospitalization. A 10 to 14 years

- longitudinal study of children at risk for psychopathology. *Journal of Nervous and Mental Disease* 184, 581–588.
- Wynne, L. C. (1984). The epigenesis of relational systems: A model for understanding family development. *Family Process*, 23, 297–318.
- Wynne, L. C. (1984). The University of Rochester Child and Family Study: Overview of research plan. I N. F. Watt, J. Anthony, L. C. Wynne & J. E. Rolf (Eds.), *Children at risk for schizophrenia: Longitudinal perspective* (ss. 335–347). Cambridge: Cambridge University Press.
- Wynne, L. C. (Ed.). (1988). *The state of the art in family therapy research: Controversies and recommendations*. New York: Family Process Press.
- Wynne, L. C. (1994). The rationale of consultation with families of schizophrenic patients. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 90, 125–132.
- Wynne, L. C., Cromwell, R. L. & Matthysse, S. (1978). *The nature of schizophrenia: New approaches to research and treatment*. New York: John Wiley & Sons.
- Wynne, L. C. & Singer, M. T. (1963). Thought disorder and the family relations of schizophrenics: A classification of forms of thinking. *Archives of General Psychiatry*, 9, 199–206.